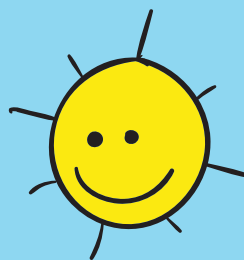

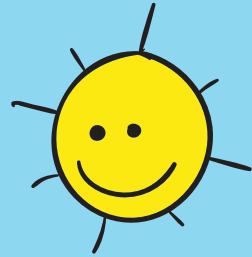
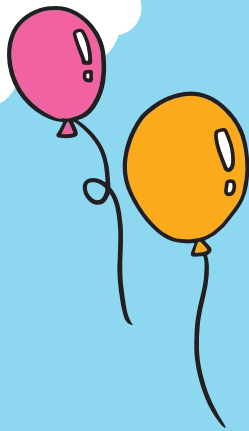
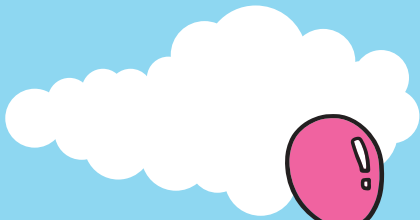
Maxíkova
jazyková školka a jesle

Školní plán Multikulturní výchovy

Bc. Monika Javoříková
a Markéta Hrušková

OBSAH

1. Operativní část plánu

Popis situace

- 1.1. Spolupráce s rodinou
- 1.2. Adaptace dítěte s OMJ
- 1.3. Pravidelné akce mateřské školy
- 1.4. Další akce
- 1.5. Podpůrné aktivity
- 1.6. Pedagogický personál
- 1.7. Podmínky mateřské školy

2. SWOT Analýza

- 2.1. Silné stránky
- 2.2. Příležitosti
- 2.3. Slabé stránky
- 2.4. Hrozby

3. Rozvíjené oblasti

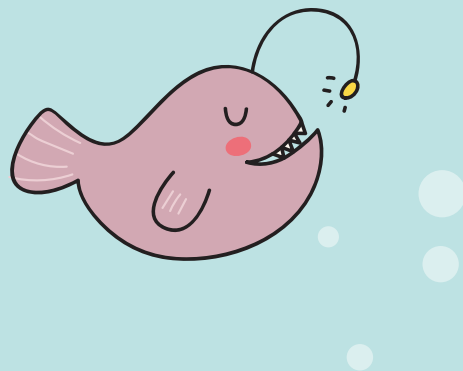
4. Návrh konkrétních aktivit

- 4.1. Další vzdělávání pedagogů
 - 4.1.1. Bálintovská skupina
 - 4.1.2. Workshopy v online prostředí
 - 4.1.3. Spolupráce s jinými mateřskými školami
 - 4.1.4. Webináře
 - 4.1.5. Hospitace
- 4.2. Činnosti spojené s přípravou na vstup do základní školy
 - 4.2.1. Odklad školní docházky
 - 4.2.2. Metoda Kikus
- 4.3. Využívání názorných a didaktických pomůcek
- 4.4. Další vhodné činnosti
 - 4.4.1. Rituály
 - 4.4.2. Metody usnadnění adaptace dítěte s OMJ na pobyt v MŠ
- 4.5. Předcházení a řešení konfliktů
- 4.6. Spolupráce s neziskovými organizacemi

5. Závěr

1. OPERATIVNÍ ČÁST PLÁNU

Popis situace

Pobočka Maxikovy školky ve Stodůlkách má dlouholetou tradici v přijímání dětí s odlišným mateřským jazykem (dále jen děti s OMJ). Z celkového počtu dětí se zde v současné době vzdělává zhruba polovina dětí, které nemají češtinu jako mateřský jazyk. Pro většinu těchto dětí je primárním jazykem ruština.

Ve školce jsou v současné chvíli tyto děti těchto národností nebo jde o děti ze smíšených rodin: ruská, ukrajinská, bulharská, polská, rumunská, rakouská, slovenská, anglická.

Mateřská škola se snaží o inkluzi dětí s OMJ. Využívá hlavně první stupeň podpory, který stanovuje ředitelka MŠ a k jeho stanovení není nutný informovaný souhlas zákonného zástupce. Plán pedagogické podpory vypracuje třídní učitel dítěte a dá ho ředitelce ke konzultaci. Jedná se zejména o úpravu metod, organizace práce a hodnocení. Pro děti s OMJ má školka asistentku.

1.1 Spolupráce s rodinou

Školka pravidelně organizuje setkání pro rodiče. Zde jsou přítomni všichni pedagogové. Jedná se o příležitost, kdy rodiče mají možnost konzultovat otázky spojené s rozvojem a vzděláváním svých dětí. Zpětnou vazbu získávají jak rodiče, tak pedagogové.

Mateřská škola sleduje těmito setkáními nejen kvalitní inkluzivní vzdělávání dětí s OMJ, ale i začlenění rodičů s OMJ do komunity česky mluvících rodičů.

Učitelky zvažují při práci s dětmi s OMJ úroveň českého jazyka daného dítěte a jazykovou znalost rodičů.

Aktuálně jsou tři rodiny, které se nedomluví česky a překládá se pro ně do anglického jazyka. Jedná se většinou o děti se stabilním rodinným zázemím, školka nemusí řešit děti přicházející ze země postižené válkou nebo prožilo jiné obdobné trauma.

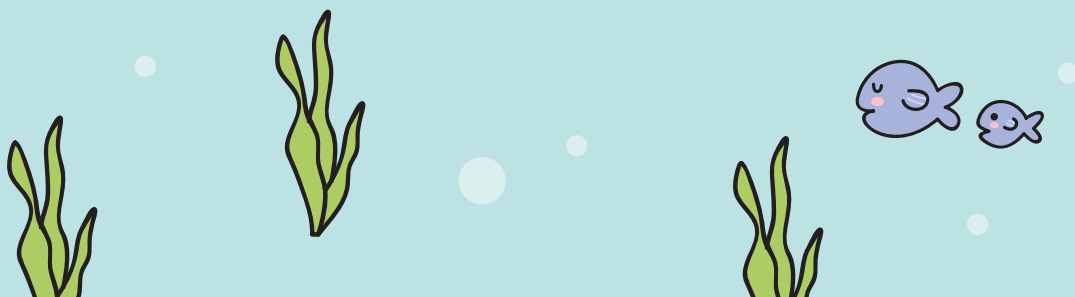
Před přijetím dítěte s OMJ do mateřské školy se provádí s rodiči vstupní rozhovor, při kterém je umožněna prohlídka prostor, informování o obsahu, metodách a průběhu vzdělávání. Rodiče mají možnost sdělit

svá očekávání a získávají povědomí o vzdělávacím systému v České republice. V případě potřeby si rodiče mohou vzít na rozhovor tlumočnicka nebo osobu, která česky rozumí. Během rozhovoru se zjišťuje, zda rodiče sdělením rozumí. Rodiče dostávají letáček shrnující základní informace v českém i anglickém jazyce a vizitku s kontakty.

Maximálně týden před nástupem dítěte do MŠ se realizuje informační schůzka. Od rodičů se snaží vedení školky zjistit co nejvíce informací ohledně základní charakteristiky dítěte, což může napomoci snadnější adaptaci dítěte.

To vše napomáhá efektivní přípravě prostředí a adaptačního plánu na příchod dítěte.

Ředitelka má sestavu otázek, na které se rodičů dotazuje.

1.2 Adaptace dítěte s OMJ

Adaptační plán

Má školka podrobně zpracovaný v metodice a pro každé dítě se tvoří individuálně. Je zpracován do třech fází, respektuje se individuální tempo dítěte. Průměrná doba adaptace jsou 4 týdny.

Třídní učitel se před příchodem nového dítěte připravuje. **Plánuje vhodné adaptační aktivity, vyhledává základní informace** (o zemi, ze které dítě přichází, o jeho náboženství, případně základní slova jeho jazyka), připravuje **hmotného zázemí a kolektiv na nové dítě.**

Od učitelky se očekává psychické nastavení, tzn. nereflektovat stereotypy, být otevřená možnostem nové práce, myslet pozitivně.

1.3 Pravidelné akce mateřské školy

Setkání slouží i pro to, aby se rodiče mohli potkat a navázat kontakty. Cizojazyčné rodiny mohou mít nedostatek sociálních kontaktů. Dalším specifikem mohou být obtíže rodiny s adaptací na nové prostředí. Akce pomáhají pochopit české kulturní prostředí a žebříček hodnot.

Následuje výčet akcí, které školka pořádá. Pravidelné akce se odehrávají ve stejném časovém období.

Jablečné slavnosti

Konají se na konci září. Jedná se o příležitost, kdy se poprvé mohou potkat rodiny s dětmi a pedagogy. Součástí je předvedení pekařského výrobku z jablek, které pečou rodiče. Soutěží se o nejlepší výrobek.

Halloween

Pořádá se v říjnu. Součástí programu je recitování básniček, dlabání dýní, občerstvení.

Na akci se mohou potkat rodiče, jejich děti nastoupily do školky později. Je možné využít neformálního prostředí pro zpětnou vazbu o pokroku dětí, jedná se o evaluaci.

Vánoční besídka

Pro rodiče je připraveno povídání v českém, anglickém a ruském jazyce, jak je to s vánočním zvyky u nás. Součástí besídky je vystoupení s tanečky a koledami. Na závěr dostávají děti dárky od Ježíška.

Den s Ježíškem

Dětem je vysvětlováno, jak se Ježíšek narodil a jako kulisa sloužil Betlém. Ten byl postavený z figurín a zvířat téměř v životní velikosti.

Součástí bývají tradiční zvyky: házení botou, krájení jablíčka, předpovídání počasí s cibulí, odlévání olova atd.

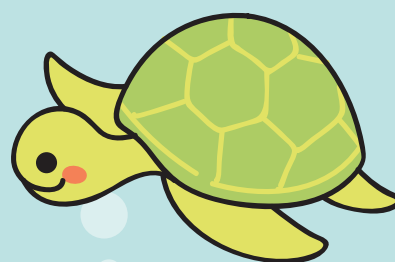
Využívá se hra: Co přejeme ježíškovi – děti na papírek s pomocí paní učitelek napíší, co přejí Ježíškovi a pak se přání vypouštějí pomocí heliových balónek. Společně pak zpívají koledy u rozsvíceného smrčku a dávají si teplý mošt a perníčky.

Den se Santou

Celý den tráví děti a paní učitelky v pyžamech, protože v anglosaském prostředí se rozbalují dárky ráno po probuzení, americká rodilá mluvčí představuje dětem, jak vypadá typický večer před a ráno na Vánoce.

Hry:

- Děti jako Grinchové (typická americká pohádková bytost, která nemá ráda Vánoce) – varianta hry na sochy – děti jako kradou dárky a jakmile se paní učitelka otočí, musí ustrnout v pohybu
- Děti jako sobíci – dostaly čelenku s parohy – tahaly Santu (převlečenou paní učitelku) na dece přes překážkovou dráhu
- Házení obruče na Santu
- Na tabuli byl nakreslen (vyroben) krb s ohněm a na něm pověšené punčochy s dárky

Po novém roce den s dědou Mrázem

Přichází děda Mráz se Sněguročkou, rozdávají originál ruské bonbony a povídají ruské básničky.

Děti mají nacvičený taneček v ruštině.

Hry:

- Hra s medvědem - vybijení medvěda papírovou kuličkou
- Hudební hra s berlou mrazilkou – podávání hole na hudbu, když hudba ustane, ten, kdo ji drží, vypadne
- Sáňky – děti zdolávají nelehkou dráhu s plně naloženými sáňkami s dárky

Tři králové

K dispozici je maketa Betléma a vybrané děti jsou v roli Tři králů. Jako Kašpar, Melichar, Baltazar se jdou poklonit Ježíškovi a dát dary.

Vysvětluje se během hry, že každý byl jiné národnosti, mluvili jiným jazykem.

Zazní i příběh o Herodovi a jak to celé vlastně bylo s narozením Ježíška a událostmi poté, proč mu nesl dary a co za dary, k čemu sloužily.

Oslava je spojena s výtvarnou výchovou, děti vyplňují pracovní listy

Valentýn

Spojeno s přespáním ve školce

Přes den se děti věnují výrobě krabiček a přáníček.

Druhý den si do krabiček dávají přáníčka.

Hra - Amorek střílí do balónku z kuše – děti střílí z kouše do balónků

Na oslavě je také hra spojena s tříděním srdíček podle barev – červená, růžová, srovnávání podle velikosti Srdíčkové balonky s úkolem – dítě si praskne balonek a plní úkol, který v balónku je.

Před spaním se pouští pohádka o zamilovaných pejscích „Lady a Trump“.

Velikonoce

Dětem je vysvětlováno, proč slavíme Velikonoce a jak slavíme v Čechách. Typické je zdobení vajíček a pletení

pomlázek. Děti se učí koledovat a dostávají vajíčka. Vysvětluje se, že na Slovensku chlapci polévají dívky vodou.

Každoroční je návštěva kostela pro bližší poznání křesťanských Velikonoc.

Přibližují se americké velikonoce - Easter Bunny – děti hledají plastová vajíčka po zahradě a dávají se je do košíčku, které si předem vyrobily-

Letos se uvažuje o setkání s pravoslavným knězem vzhledem k velké ruské komunitě ve školce.

Čarodějnice

Oslavu provází diskotéka, „vaření“ lektvarů, opičí dráha na koštěti, tři stanoviště s úkoly, opékání buřtů a akce je zakončena pálením čarodějnic.

Den dětí

K dispozici je skákací hrad, klaun a děti soutěží v různých disciplínách.

Summer party

Akce před létem pro děti a rodiče spojené s hrami a občerstvením.

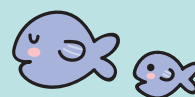
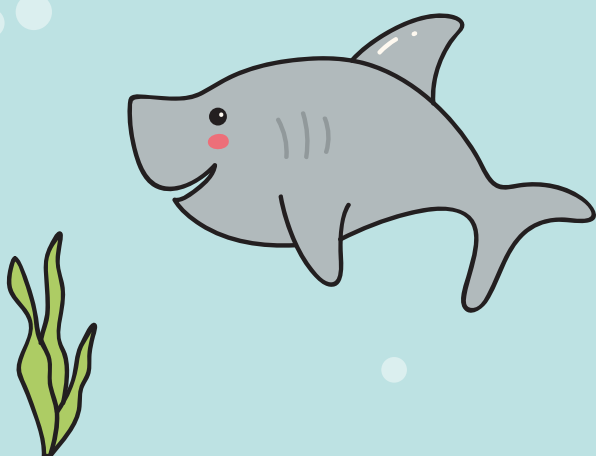
Na akci se vyplácí najmout animátorku, aby si učitelky mohly povídat s rodiči a rozloučit se s nimi před létem. Probíhá pasování předškoláků a předávání medailí pro děti, co odchází (např. i do jiné školky).

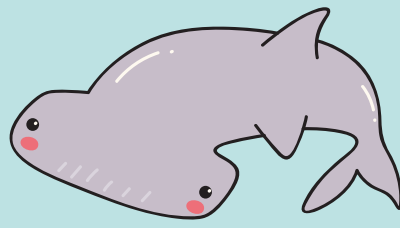
Zimní olympiáda

Seznamuje děti s tím, co je olympiáda, jaké jsou sporty, jak vypadá úvodní ceremoniál.

Dopoledne probíhá v angličtině s rodilou mluvčí, děti zažívají úvodní ceremoniál, zapalují oheň.

Zkouší si sporty – nejdříve hokej s „žízalami“ jako hokejkami a velkým měkkým míčem jako pukem. Pak venku probíhá biatlon, čtyřboby, snowboard, curling. Každé dítě dostává za odměnu diplom a vyfotí se na stupínku vítězů s medailí.

1.4 Další akce

Dům u Agáty je dům seniorů, kam školka pravidelně dochází a seniorům děti zpívají a hrají divadlo. Ve školce je i divadelní kroužek. Také vždy mají za úkol, aby se vybrané babičky či dědečka zeptaly na jednu aktuální otázku (např. co máte nejraději za jarní květinu a proč), aby se naučily kolem seniorů pohybovat a nestydět se zeptat. Nakonec rozdají vyrobená přáníčka či obrázky.

Setkání s dopravní policií

Je doplněno o vhodném chování na dopravním hřišti v blízkosti školy. Děti se seznamují s pravidly v ČR (např. pravidlo pravé ruky). Diskuse, co v ČR převažuje za způsob dopravy.

Zdravotní akce

Děti se učí nebát lékařů a nemocnice. Každé z dětí má svého plyšového kamaráda (medvídka) – učí se, co se děje v nemocnici, jaké jsou tam procesy (čekárna, vyšetření u lékaře, operace, následná péče na pokoji). Všemi těmito stanovišti projde dítě jako lékař a vybraný plyšák jako pacient.

První pomoc

Děti se učí v různých jazycích volat o pomoc, hlásit, že se někdo topí. Ukazují si, co dělat, když třeba omdlí babička, co je hlídá, zkouší volat sanitku, co dělat a nedělat, než přijedou. Také probíhá hasičské školení a zkouška evakuace. Jak funguje hasičský přístroj, kde je ve školce máme, jak vypadá hydrant a jak je dlouhá jeho hadice, kam jít, když bude hořet v určité místnosti. První pomoc pro rodiče – chystáme školení

Akce o profesích

Den na železnici – děti si zkusí různá povolání na železnici (průvodčí, výpravčí, strojvedoucí, paní v pokladně ČD), kupují si jízdenku, jezdí – nastupují a vystupují v různých stanicích. Učí se najít vlak (co znamená kolej, nástupiště), ukazují si obrázky a hovorové názvy jednotlivých mašinek, pouští si elektrickou mašinku.

Knihovna – pravidelně děti chodí do knihovny, letos to nejde, proto je připravena knihovna ve školce na paře, kde se děti zkusí zaregistrovat, půjčovat a vracet knihy, čtou společně pohádku a učí se pravidla v knihovně, označení a kde co najdou.

Dopoledne s paní policistkou – návštěva policistky, co je náplní práce policie, jak se liší státní a městská policie, hra s pouty a hra na zloděje a policisty, jak pomáháme příslušníkům policie chránit před nebezpečím ostatní občany, ukázka zbraně a vybavení.

Přírodovědný kroužek

V jarním období - poznávání ptáků, zvířat (zaměřeno hlavně na 2 sekce – hmyz (včely, vosy, sršně, čmeláci) a 2. brouci a pavouci, květin, rostlin, výroba přírodních mandaly, malování hroznovým vínem, péče o zahrádku a její plodiny, sázení sazenic
Na zahradě jsou kůly, na kterých se dají obměňovat zapaspartované obrázky např. stopy ptáků (ještě nejsou, chystají se). Součástí jsou vždy hry

Cestování s krtečkem

Děti mají podle svých národností vlajku, každé stojí u své. Dítě v roli krtečka „cestuje“ - chodí okolo a zdraví každé dítě. To odpoví ve svém rodném jazyce a říká co rádo jí, jaké je typické jídlo pro danou zem.

Léto s indiány a táborníky

Děti se učí, jak zapálit oheň, dělat kouřové signály, stavět stan a přístřešek, jak se v něm spí, jak se staví vor, jak sehnat potravu a přefiltrovat v přírodě vodu apod.

1.5 Podpůrné aktivity

Setkání pro rodiče předškoláků (konec ledna)

Seznámení rodičů s tím, jak vypadají zápisy do základní školy. Jaká jsou specifika pro děti cizinců žijících v ČR. Jak probíhají vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Jaká jsou pravidla pro odklad povinné školní docházky, jak probíhá dřívější nástup. Ve vedlejší základní škole je bilingvní třída, rodiče dostávají informace o této škole. Připojuje se ke konzultaci přímo paní ředitelka ZŠ Bronzové.

Semestrální reporty

Jedná se o zhodnocení dítěte, jeho zralosti a výchovné vzdělávacích potřeb. Učitelka diskutuje s rodiči dítěte.

Logopedická péče

Ve třídách probíhá logopedická prevence. Při závažnějších obtížích se školka obrací na logopeda, který se školkou úzce spolupracuje. Vyšetření logopedkou je jednou za semestr.

Psycholog

Spolupracuje se školkou na zakázku – vyšetřuje např. školní zralost, poruchy autistického spektra, poruchy řeči, úzkostné stavy, problémy s adaptací. Nejdříve pozoruje dítě při volné hře, chvíli při řízené činnosti, pak hodinu vyšetřuje, za dopoledne maximálně 2 děti. Na základě vyšetření dává doporučení pro další práci s dítětem.

1.6 Pedagogický personál

Ve třídě jsou **asistenti pro děti s OMJ**. Asistenti převzali individuální výuku a zároveň vypomáhají učitelkám v hodinách. Smyslem asistenta pro děti s OMJ je podpora třídního učitele, který má mít více času pro kooperaci během začleňování dětí. Asistent podporuje začleňování dítěte do kolektivu, obohacuje mu slovní zásobu, aby rozumělo a mohlo si začít hrát s ostatními dětmi. Ulehčuje adaptaci.

Asistent se zaučuje dva týdny, seznamuje se se semestrálními reporty a již udělanou prací v individuální péči. Jako vstupní kritérium je pedagogické vzdělání a praxe v oboru.

Ve všech třídách jsou zaměstnány učitelky, které ovládají základy ruského jazyka. Mají příslušné pedagogické vzdělání vzhledem k požadované akreditaci školky.

Učitelky mají praxi, další vzdělávání přímo v této oblasti není vyžadováno, je však budget (peníze), které může každá paní učitelka za rok vyčerpat na vybrané další vzdělávání či kurzy. Ve školce asistentky dlouho nevydrží, zpravidla jede semestr.

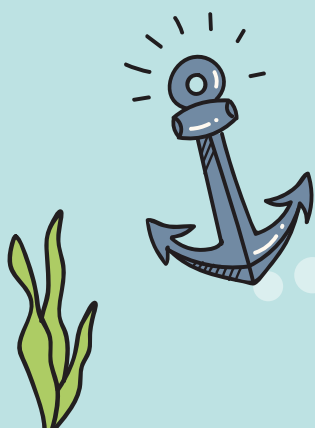
Hospitace práce pedagogického personálu je dána vnitřními pravidly školky. Ředitelka školky v rámci náslechu sleduje práci učitelku – zda hodina vychází z tématu školního vzdělávacího programu, zda je řízená činnost vhodně volená, zda se sleduje bezpečnost při cvičení a pitný režim. Jak učitelka komunikuje, aby děti pochopily zadání. Jaké pomůcky se využívají, zda děti byly zaujaty a vydržely s pozorností. Třídní knihy ředitelka kontroluje pravidelně téměř každý den v týdnu, je tedy průběžná kontrola, jak probíhá týdenní vzdělávací plán. V průběhu týdne se domlouvá struktura vzdělávacího plánu na další týden. Asistentka s OMJ předkládá po týdnu zápisy z individuální práce.

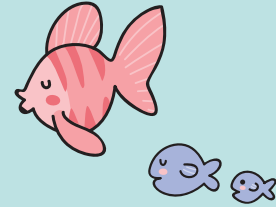
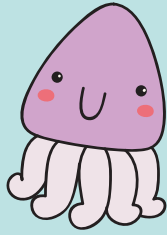
Učitelky mluví jenom česky, rodilá mluvčí pouze anglicky, ze začátku, pokud dítě nerozumí, použijí učitelky základy daného jazyka (ruština, angličtina).

Přístup pedagogů

V metodice školky je popsána forma individuální jazykové podpory, komunikace s dítětem v běžném dni a jednotlivé role zaměstnanců v začleňování dětí s OMJ. Jedná se o podporující přístup, pracující s individuálními potřebami dítěte s pozitivní zpětnou vazbou.

Učitelky korigují skupinky dětí hovořící stejným jazykem. Jasně určují, kterým jazykem mohou děti mluvit – také s kým a kde. Děti mají pravidlo, že při činnosti ve třídách hovoří pouze česky. U volné hry (např. na zahradě před obědem, mohou mluvit svým rodným jazykem.

1.7 Podmínky mateřské školy

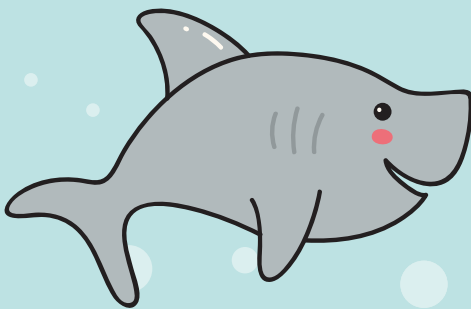
Opatření napomáhající začlenění dítěte s OMJ do kolektivu

Pro děti jsou stanovená pravidla, která pedagogický personál vyžaduje.

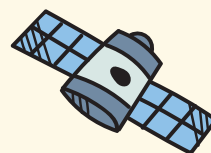
1. Všichni jsme kamarádi a podle toho se k sobě také chováme.
2. Půjčujeme si hračky. Nutné dodržet správný postup.
3. Každý se může připojit ke hře. Pakliže máme zrovna rozehranou extra hru, kde by se to úplně nehodilo, je potřeba slušně informovat kamaráda, za jak dlouho se může připojit, nebo ho děti vyhledají samy a začnou zcela novou hru. Obě strany musí ale vědět kdy a jak. Opět nutno dodržet správný postup, aby se všichni účastníci cítili dobře.
4. Chováme se k druhým slušně a jsme ohleduplní. Menším dětem pomůžeme např. uklidit knihu, pokud nedosáhnou na polici.
5. Všichni se ráno pozdravíme.
6. S paní učitelkou mluvím vždy česky, s Jody vždy anglicky, s ostatními dětmi česky (v jiném jazyce pouze při volné hře, nikoli při řízené činnosti či aktivitách)

Využívání názorných a didaktických pomůcek

Ve třídách je materiál, knihy, hračky, slovníčky, obrázky, logopedické karty a hry, obrazový didaktický materiál. Využívá se Klokánův kufr - soubor didaktických pomůcek, které naučí dítě vše, co potřebuje umět před nástupem do školy a díky svému komplexnímu pojetí pomáhá diagnostikovat, co dítě skutečně umí a zvládá, odhaluje jeho silné stránky, které posiluje, a identifikuje případné slabé stránky, s nimiž dále pracuje a nachází řešení.

2. SWOT ANALÝZA

Slouží ke zmapování situace

Silné stránky

– na čem může pedagogický personál stavět, co umí, s čím má dobrou zkušenost, co se osvědčilo, v čem je prostředí MŠ jedinečné, co je jeho předností

Slabé stránky, rizika

– máme dost znalostí a dovedností pro realizaci projektu? Chybí nám něco? Potřebujeme si získat další informace, vzdělání? Mám pomůcky?

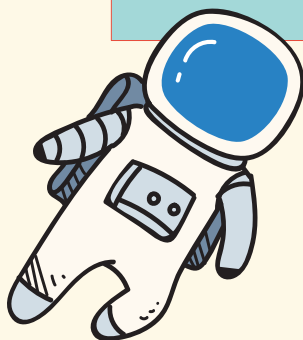
Příležitosti

– když se ten projekt povede, co nám to přinese? Např. zvýší se prestiž MŠ, bude víc klientů, prostředí bude příznivější

Hrozby

– je něco z vnějšku, co může projekt ohrozit? Např. nastavení společnosti, rodičů, připravenost dětí na vstup do MŠ, dostupné pomůcky na trhu....?

SWOT		
	Silné stránky	Příležitosti
PŘEDNOSTI	<p>Podmínky, kterými jsme schopni úspěšnou realizaci cíle podpořit</p> <p><i>Co nám to usnadní?</i></p>	<p>Co bude zlepšeno, čeho bude realizací cíle dosaženo</p> <p><i>Co se tím zlepší?</i></p>
NEDOSTATKY	<p>Podmínky, které mohou dosažení cíle zmařit</p> <p><i>Co nám to znesnadní?</i></p>	<p>Hrozby, které nás nutí realizovat, nebezpečné možnosti, které by nás čekaly</p> <p><i>Co nás k tomu nutí?</i></p>
	VNITŘNÍ	VNĚJŠÍ

2.1 Silné stránky

Mateřská škola se profiluje jako jazyková. Má propracovanou metodiku výuky jazyka, zaměstnává jako učitelku rodilou mluvčí.

V mnoha mateřských školách probíhá výuka světového jazyka externistou nebo učitelkou, pokud jazyk ovládá, nejčastěji v angličtině. Děti znají základní anglické písničky, barvy, a umějí je správně vyslovit. Ukazuje se, že pro děti, které neovládají výslovnost mateřského jazyka je výuka dalšího, pro ně cizího jazyka naprosto nevhodná. Obecně výuka jazyka v mateřské škole může napomoci snadnější adaptaci dítěte s OMJ, jelikož děti ukončující předškolní vzdělávání často bezchybně znají základní pojmy světového jazyka, a mohou se tak s cizineckým dítětem snadno domluvit alespoň na základní úrovni.

Školka má vypracovanou kvalitní metodiku pro práci s dětmi s OMJ.

Spolupráce s rodinou

Specifikem soukromých škol bývá vyšší náročnost rodičů na standardy a péči o děti, mají tendenci se více zapojovat do dění mateřské školy.

Školka velmi podporuje spolupráci s rodinou a vnímá ji jako nedílnou součást pedagogické práce. Rodina se má možnost zapojovat se do aktivit mateřské školy, čímž napomáhá dítěti s adaptací na nové prostředí. Zároveň to podporuje vyměňování zkušeností a postupů s učitelkou. Vzájemné rozhovory rodičů s učitelkou jsou velmi důležité, rodiče mohou v domácím prostředí rozebírat s dítětem danou oblast problematiky, a naopak učitelka dostává zpětnou vazbu ohledně možné práce s dítětem.

Učitelky zřejmě znají a chápají kulturní odlišnosti dítěte, zároveň podporují rodiče v tom, aby se alespoň částečně adaptovali na nové prostředí.

Adaptace

Adaptační plán se pro každé dítě tvoří individuálně. Doba adaptace může být u každého jiná. Pro dítě s OMJ může být nástup do MŠ mnohem složitější z důvodu jazykové bariéry. Průměrná doba adaptace jsou 4 týdny.

Před nástupem do mateřské školy probíhá prohlídka s rodiči a případně tlumočnickem, informační schůzka před nástupem dítěte a porada pedagogů před adaptací.

Pedagog by se měl zeptat minimálně na 6 uvedených otázek:

1. Narodilo se dítě v zemi původu jeho rodičů, v jiné zemi, nebo v České republice?
2. Kdy dítě přišlo poprvé do styku s českým jazykem, v jakém rozsahu a na jak dlouho?
3. Má dítě sourozence, kteří hovoří česky?
4. Má dítě rodiče, které česky hovoří? Má dítě rodiče, kteří česky rozumí?
5. Hlídala někdy dítě nějaká osoba, která na něj hovořila česky?
6. Navštěvovalo nebo navštěvujete s dítětem nějaké české výchovné nebo vzdělávací zařízení?

To vše podle metodiky školky je zajištěno a rodiče jsou doptáváni i nad rámec obecného doporučení.

Adaptační plán pro první týden od nástupu dítěte do mateřské školy je připraven tak, že dítě pobývá v tomto období v zařízení na krátkou dobu, v závislosti na individuálních potřebách dítěte a snášení tohoto kulturního šoku. Druhý týden od nástupu dítěte do zařízení, probíhá adaptace, po kterou se prodlužuje pobyt dítěte v zařízení postupně a nenásilně. Adaptace trvá nejčastěji tři až čtyři týdny, po měsíci od nástupu dítěte do zařízení jsou děti již často schopny trávit v mateřské škole jak dopolední, tak i odpolední blok. V metodice jsou vymezeny role učitele a rodiče.

Adaptační plán je proměnlivý v závislosti na reakcích dítěte. Plánují se tak, aby děti nastupovaly v přiměřených časových odstupech. U nejmladších dětí může jít i o týdny. Toto pravidlo se vztahuje na adaptaci v celé MŠ nejen na danou třídu. Před adaptací je rodičům doporučováno naučit dítě určitý rituál loučení a setkávání. Dítě si zvykne například na písničku s pohybem a je zvyklé, že rodič se poté na chvíli vzdálí.

Podpůrné aktivity jako spolupráce s psychologem, logopedkou, spřátelenou bilingvní základní školou a informativní schůzky s rodiči jsou velmi vhodným způsobem, jak podpořit děti s OMJ a připravit je na vstup do základní školy.

2.2 Příležitosti

Další vzdělávání

Každá učitelka má možnost čerpat z přiděleného budgetu a další vzdělávání. Pro další práci s dětmi s OMJ je řada kurzů a aktivit.

Zároveň se podle metodiky od učitelek očekává určité nastavení pro práci s dětmi s OMJ, odolnost vůči zátěži, otevřenost možnostem nové práce, pozitivní myšlení. V soukromých mateřských školách se vyžaduje větší náročnost i na komunikaci s rodiči, kteří mohou mít vyšší očekávání na poskytovanou úroveň vzdělávání dětí. Další formy vzdělávání jsou uvedena doporučeních.

Metodika mateřské školy popisuje vhodné přístupy a pomůcky, v doporučení jsou popsány další možnosti či rozšíření variant.

Příklady dalších činností při práci s dětmi s OMJ jsou popsány také v poslední kapitole.

2.3 Slabé stránky

Asistentky vydrží na pozici maximálně jeden semestr. Otázkou je, proč se tak děje. Vyšší fluktuace může vyplývat z horší atmosféry, nedostatečné motivace, špatně nastavenému očekávání.

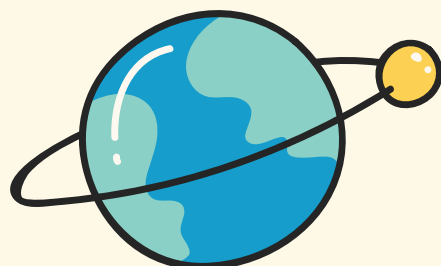
Jeví se jako vhodné nastavit **systém přijímání asistentů pedagoga**. Častá fluktuace vede k tomu, že je časově náročné často zaškolovat nového pracovníka. Může to zdržovat od samotné práce s dětmi a snižovat efektivitu práce na třídě. Práce asistenta znamená sladění s učitelkou, budování vzájemného respektu a podporu ve společném cíli. Děti si zároveň musí zvykat na nového dospělého ve třídě a pokud není s učitelkou sladěn, má to dopad na atmosféru ve třídě.

Při přijímání nového asistenta je potřeba sdělit jasné očekávání na pozici – co je náplní, co se očekává, jaká jsou pravidla a nároky.

Je vhodné mít jasná kritéria výběru – jaké jsou nároky na osobnost asistenta a podle něho vést i přijímací behaviorální pohovor. Při něm se ověřují žádoucí osobnostní charakteristiky a zda osobnostně asistent bude „ladit“ s nároky školky, její atmosférou a také třídní učitelkou. Jako doplněk může sloužit osobnostní test, který může poskytnout nasmlouvaný psycholog. Vhodné je ověřit si reference z předchozího působení, jsou-li k dispozici.

Předpokládá se kladný vztah k dětem, trpělivost, osobnostní vyzrálost, schopnost zvládat náročnější situace, předcházet konfliktům, komunikační dovednosti apod.

Kritická může být zkušební lhůta či první týdny, během nich mohou noví zaměstnanci nejvíce odcházet. Je potřeba věnovat novému asistentovi pozornost, investovat čas do jeho adaptace, poskytnout mu prostor, aby se na vše doptal, ujišťovat se, že všemu rozumí, brát si zpětnou vazbu, jak práci zvládá a je spokojen. Takto věnovaná pozornost na začátku se může velmi vyplatit.

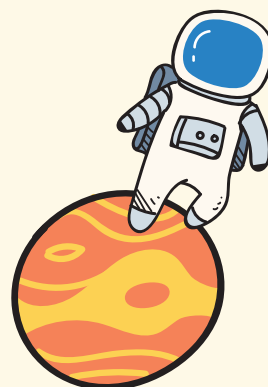
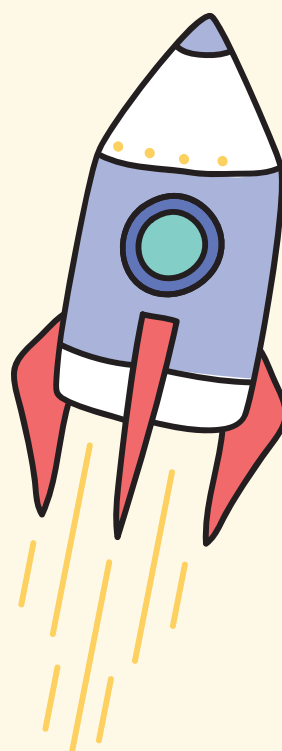

2.4 Hrozby

Jako hrozby jsou považovány vlivy zvenčí. V současné chvíli je to omezení spojené s epidemiologickou situací s onemocněním Covid 19. Díky uzavření škol, karanténním opatřením apod., to klade vyšší nároky na opakovanou adaptaci dětí, sžívání se s prostředím mateřské školy. Zároveň to přináší požadavky na změnu v přístupu a vyšší adaptabilitu pedagogických pracovníků.

Je vhodné zvažovat a zavádět různé formy podpory na vyrovnávání se s novou situací, neboť jejich práce je silně ovlivňována i tím, co řeší v osobní rovině. Osvědčuje se projev zájmu ze strany vedení, různé formy sdílení, doporučení na krizovou linku apod.

Dalším tématem může být prevence syndromu vyhoření, který je u pracovníků v sociální sféře, školství a pomáhajících profesí poměrně častý.

3. ROZVÍJENÉ OBLASTI

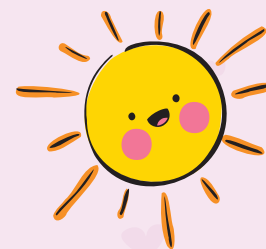
Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání MŠMT je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Tyto oblasti jsou nazvány: **1. Dítě a jeho tělo** **2. Dítě a jeho psychika** **3. Dítě a ten druhý** **4. Dítě a společnost** **5. Dítě a svět**

Děti jsou dle výčtu činností v mateřské škole jsou děti rozvíjeny rovnoměrně v rámci všech vzdělávacích okruhů. Jako nadstandardní je pro děti setkávání se s jinými kulturami, kulturními tradicemi, odlišnými národy, odlišnými jazyky. Získávají přirozeně systematické vědomosti o odlišných kulturách.

Pro děti s OMJ je v popředí pozornosti téma **Jazyk a řeč** jako podoblast **Dítě a jeho psychika**.

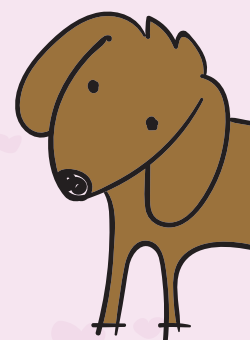
Učitel má nabízet artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, slovní hádanky, vokální činnosti, společné diskuse, rozhovory, individuální a skupinová konverzace (vyprávění zážitků, příběhů, vyprávění podle skutečnosti i podle obrazového materiálu, podle vlastní fantazie, sdělování slyšeného druhým apod.), komentování zážitků a aktivit, vyřizování vzkazů a zpráv, samostatný slovní projev na určité téma, poslech čtených či vyprávěných pohádek a příběhů, sledování filmových a divadelních pohádek a příběhů, přednes, recitace, dramatizace, zpěv, grafické napodobování symbolů, tvarů, čísel, písmen, prohlížení a „čtení“ knížek, hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest, činnosti a příležitosti seznamující děti s různými sdělovacími prostředky (noviny, časopisy, knihy, audiovizuální technika)

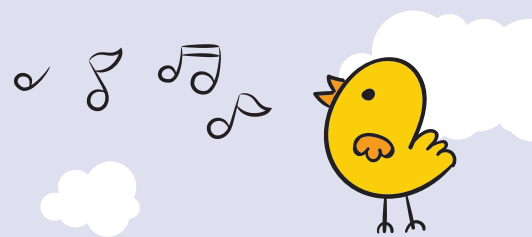

Co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže:

- správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči
- pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno
- vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodné zformulovaných větách
- vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)
- domluvit se slovy i gesty, improvizovat
- porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách)
- formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat
- učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí)
- učit se z paměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.)
- sledovat a vyprávět příběh, pohádku
- popsat situaci (skutečnou, podle obrázku)
- chápat slovní vtip a humor
- sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech
- utvořit jednoduchý rým
- poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma
- rozlišovat některé obrazné symboly (piktogramy, orientační a dopravní značky, označení nebezpečí apod.) a porozumět jejich významu i jejich komunikativní funkci
- sledovat očima zleva doprava
- poznat některá písmena a číslice, popř. slova, poznat napsané své jméno
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film, užívat telefon

4. NÁVRH KONKRÉTNÍCH AKTIVIT

4.1 Další vzdělávání pedagogů

4.1.1 Bálintovská skupina

Vhodné je učitelkám nabízet podporu ze strany vedení, možnost analýzy náročnějších situací. V pomáhajících profesích se osvědčuje Bálintovská skupina – technika sdílení zkušeností. Poskytuje bezpečný prostor pro reflexi vlastní práce a pracovních vztahů, pro hledání nových řešení obtížných situací, pro získání uznání a podpory, pro možnost sdílet obtíže a problémy a vyjádřit své nejistoty a nepohody, pro možnost v klidu a se zpětnou vazbou si rozmyslet další postup. Dá se realizovat i online.

POPIS PROCESU		
FÁZE	POPIS	ČAS
Popis situace	Protagonista objasní svůj problém, pokusí se vyjádřit co od skupiny potřebuje. Nejde pouze o fakta, ale také o popis průběhu spolupráce a vlastních pocitů.	5 minut
Otázky	Účastníci se ptají na okolnosti, které potřebují znát, aby si mohli vytvořit obraz, co se dělo v protagonistovi a dalších osobách, které v příběhu vystupují.	10 minut
Fantazie	“Moje fantazie je...” Účastníci volně asociují za jednotlivé osoby v případě, za problémy, apod. Ostatní sdělují, co je k případu napadá. Mohou si opravdu vymýšlet, necenzurovat se. Fantazie se týkají toho, co se děje v aktérovi a v ostatních osobách v případě.	10 minut
Praktické náměty	“Kdybych já byl na tvém místě, tak bych... Připomíná mi to situaci... S podobnou situací jsem se již setkal a řešil sem ji tak a tak...” Účastníci nabízejí praktické postupy, které si sami zvolili, vyjadřují své názory. Nabízejí své možnosti řešení. Neudělují rady, nehodnotí dosavadní postupy, neobviňují. Protagonista pouze mlčí a naslouchá.	10 minut
Vyhodnocení – přínosy	Slovo se vrací k protagonistovi. Nehodnotí, neposuzuje práci skupiny. Oceňuje nové pohledy, aha zážitky, vyjadřuje se jak se splnilo jeho očekávání, které formuloval na začátku. Jak prožíval průběh skupiny, jaká nová fakta si uvědomil, s čím souhlasí a nesouhlasí.	5 minut

Na trhu už podobný koncept nabízí pracovní skupiny pro rovné příležitosti projektu MAP II ve formě webinářů na sdílení zkušeností. Akce jsou zdarma podporované operačním programem Evropské unie.

4.1.2 Workshopy v on-line prostředí

Při učitele v mateřských školách jsou nabízeny na trhu **workshopy v on-line prostředí**, které nabízejí základní informace k jednotlivým oblastem, materiály, tipy a metodická doporučení, která posílí jejich kompetence při každodenní práci s dětmi s OMJ v MŠ a poskytování účelné podpory dětem s OMJ. **Inkluzivní škola** nabízí semináře jako Stručný vhled do jazykové podpory dětí s odlišným mateřským jazykem v MŠ nebo Úvod do začleňování dětí s odlišným mateřským jazykem do MŠ.

4.1.3 Spolupráce s jinými mateřskými školami

V rámci sítě mateřských škol by mohl být jeden den za 2-3 měsíce věnován sdílení zkušeností. Den by měl být navržen tak, aby to umožňoval provoz školky. Pro výměnu zkušeností funguje výborně bálintovská skupina (viz. kapitola 4.1.1.). Dá se využít s pedagogickými pracovníky i z jiných mateřských škol, kde mají větší počet dětí s OMJ.

Poskytuje bezpečný prostor pro reflexi vlastní práce a pracovních vztahů, pro hledání nových řešení obtížných situací, pro získání uznání a podpory, pro možnost sdílet obtíže a problémy a vyjádřit své nejistoty a nepohody, pro možnost v klidu a se zpětnou vazbou si rozmyslet další postup.

Diskusi řídí facilitátor. Může jim být na začátku někdo externí – např. psycholog, poté se mohou kolegyně ve vedení diskuse střídát.

4.1.4 Webináře

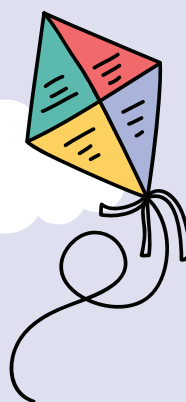
Webinář je živá forma online komunikace, která probíhá prostřednictvím Internetu pouze přes webový prohlížeč. Pojem „webinář“ pochází ze spojení slov webový seminář a poprvé se začal používat začátkem 21. století společně s rozšířením technologií pro videokonference. Účastník webináře nepotřebuje extra

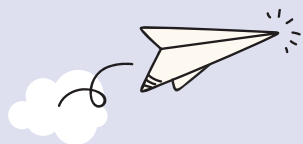
hardware ani software a možnosti jeho využití jsou velice široké. V největší míře se webináře používají pro předání přenosných informací nebo představení a školení na určitý produkt či službu. Komunikace při webinářích probíhá oběma směry a umožňují plné zapojení účastníků. Toto je hlavní rozdíl oproti webcastu, který je realizován pouze od přednášejících k účastníkům. Při webinářích mají účastníci možnost přímé interakce s přednášejícím pomocí chatu, hlasem (sluchátka a mikrofon) či videopřenosem za použití webové kamery.

Existuje na trhu řada webinářů, které umožňují interaktivní formou sdílení zkušeností. Mají za cíl sdílet zkušenosti pedagogů při práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem a jejich rodiči na základě konkrétních příkladů z praxe.

Několik webinářů jsem se zúčastnila,

- spolupráce rodiče a školka
- adaptace dětí s OMJ
- emoce dětí u jiných kultur – jejich nečitelnost
- neukázněnost dětí (necítí se bezpečně v MŠ - jiný jazyk
- děti se nudí, pocítují frustraci kvůli vytržení z rodného prostředí
- děti s arabských zemí
- skupina dětí se stejným mateřským jazykem

Skupina dětí se stejným mateřským jazykem

Většinou funguje pravidlo, že v MŠ se mluví při řízených činnostech a volných hrách pouze česky. Při pobytu venku mohou děti mluvit mateřským jazykem. Je vhodné, aby pravidlo bylo uplatňováno na základě dohody s rodiči. Cizojazyčná skupina jinak výrazně ovlivňuje celou třídu.

Práce s emocemi u dětí (např. vietnamské národnosti)

Důležitá je adaptace dítěte, minimálně rok je nechávat, pozorovat, ať mohou nasávat českou kulturu, která je rozdílná. Netlačit na ně, respektovat tempo.

Děti z arabských zemí

Rodiče mají občas tendence nerespektovat pravidla školky nebo si nastavovat vlastní. Rodiče mají občas tendence překračovat hranice k učitelkám a projevují menší ochotu přizpůsobení se naší kultuře. Vyplácí se nastavit jasná pravidla a hranice rodič vs. učitelka, pevný postoj i vedení školky.

Jako pomůcka se osvědčuje komunikační deník – psaní jednoduchých dorozumívacích vět pro rodiče: co, kde, kdy.

4.1.5 Hospitace

V mateřské školce ředitelka dělá pravidelné hospitace učitelek.

- Ředitelka mateřské školy by měla ve své hospitační činnosti sledovat hned několik oblastí:
- Přípravu prostředí (dostatek herních koutů, pomůcek pro seberealizaci dítěte apod.).
- Průběh činností (vyváženost spontánních a řízených činností, bohatou nabídku činností).
- Interpersonální vztahy (partnerskou komunikaci učitelky s dětmi, dětí mezi sebou atd.).
- Využívání metod, které děti aktivizují (metoda prožitkového a kooperativního učení).
- Individualizaci vzdělávání (přiměřenost požadavků, povzbuzení a podpora dětí, sledování jejich vývoje). atd.

Nelze však sledovat u všech všechny oblasti. Proto

si ředitelka musí stanovit, stejně jako u plánování, priority pro hospitační činnost. Zpravidla jsou základním východiskem plánování hospitační strategické dokumenty. Mezi ně patří především Školní vzdělávací program mateřské školy. V něm by měly být vytyčeny strategické cíle organizace, ale i podmínky a způsob vzdělávání dětí předškolního věku. Dalšími dokumenty mohou být nejrůznější projekty a krátkodobější plány, např. roční. V plánu hospitace by se měly objevit obdobné cíle, jako v plánech vzdělávání. Znamená to, že u oblastí, které chceme zkvalitnit, bychom měli také kontrolovat a vyhodnocovat, zda se posun daří, či ne.

Rozvojové a strategické cíle by měly být sdíleny všemi zaměstnanci. V ukázce jsou příklady několika možných cílů, jak pro zkvalitnění oblasti podmínek, tak i procesů vzdělávání.

Přípravit bohaté a podněcující prostředí pro seberealizaci všech dětí.

Vytvářet bezpečné psychosociální klima poskytováním empatické a naslouchající komunikace.

Při plánování činností respektovat různé typy inteligencí.

V řízených činnostech využívat metodu prožitkového učení.

Hospitace, které nejsou zaměřeny na hodnocení výkonů a jejich zvyšování, se pak stávají zbytečnou administrativní zátěží. Příkladem administrativně provedené hospitace může být např. sledování vztahu učitelky k dětem u učitelky s dvacetiletou praxí, kdy se v závěru objeví hodnocení: „učitelka má hezký vztah k dětem“. Z takto zaměřené hospitace nelze získat informaci ani o plnění cílů, ani o práci učitelky a průběhu vzdělávání, ani o podmínkách vzdělávání.

Pracovním výkonem je myšleno uplatňování profesních dovedností při vzdělávání dětí. Představuje nejen množství a kvalitu práce, ale i ochotu, přístup k práci, pracovní chování, frekvenci pracovních úrazů, fluktuaci a absenci, dochvilnost, pracovní vztahy se spolupracovníky i další charakteristiky zaměstnance považované za významné v souvislosti s vykonávanou prací.

Část těchto faktorů je měřitelná (kontrolovatelná), i když toto měření mnohdy není bezproblémové. Proto je nutné písemně definovat, jaký výkon je žádoucí, přijatelný a nepřijatelný – stanovit normy, které by umožňovaly měření a rozlišování pracovníků podle jejich výkonu.

Právě těmito „normami“ mohou být kritéria, o kterých se hovoří především v souvislosti s autoevaluací školy. Volba kritérií je zásadní – musí vycházet ze strategie a cílů organizace, z popisu pracovních činností a konkrétní pracovní pozice.

Objektivita kritérií (musí umožnit různým hodnotitelům dojít při použití určitého kritéria u stejného pracovníka ke shodnému výsledku a potvrdit správnost hodnocení).

Nezávislost (jedno kritérium nesmí vycházet z jiného).

Relevantnost (zajistit, aby určitá schopnost byla hodnocena ve vztahu k vykonávané pozici).

Pojmenování kompetencí a vypracování kritérií pro jejich hodnocení, pomáhají všem zúčastněným – hospitujícím i hospitovaným, aby se mohli lépe soustředit na požadované výstupy. Umožňují lépe vyhodnotit, zda je chování a jednání učitele v souladu s cíli předškolního vzdělávání, ale i s kulturou dané mateřské školy.

Provádění hospitací je vysoce kvalifikovanou činností. Pro její správný výkon je třeba mít odborné znalosti, systematický přístup a dobře zpracovaná pravidla. Mezi ně patří zejména to, že hospitace slouží na „pomoc pedagogům“, nikoli k „trestání“ za chyby.

Při plánování hospitační činnosti na daný rok by měla být upřednostňována kvalita před kvantitou, tzn. raději méně hospitací, ale důkladně provedených a dotažených až ke změně kvality práce učitele.

Pro ředitelku mateřské školy je důležité, aby dokázala:

- komplexně vyhodnotit kvality práce podřízeného zaměstnance za delší období, pozorovat vývoj zaměstnance v kontextu s cíli školky
- pracovníkovi přesně definovat očekávání a cíle;
- stanovit cesty profesionálního rozvoje hodnoceného;
- prohloubit komunikaci s podřízeným;

- porovnat a poznat zaměstnance, jejich schopnosti a výkony;

- získat zpětnou vazbu směrem ke školce, k interpersonálním vztahům a spokojenosti zaměstnance;

- získat náměty pro tvorbu a doplňky motivačního systému;

- získat motivy ke korekci vlastních přístupů a sebehodnocení, vlastních perspektiv, vzdělávání;

- získat náměty ke korekci cílů školky;

- získat podněty ke korekci vztahů na pracovišti.

Pro hodnoceného je důležité, aby:

- obdržel informace, jak je na něho a jeho práci pohlíženo;

- se dozvěděl, co od něj nadřízený v dalším období očekává, jaké má stanoveny cíle;

- viděl zájem o něho samého;

- si uvědomil své silné a slabé stránky, svoje rezervy, na něž by se měl soustředit;

- si vyjasnil kompetence;

- měl možnost zamyslet se nad svou náplní práce, podmínkami pro její výkon a nad možnostmi profesního a osobnostního rozvoje a tím i zlepšit svůj výkon;

- měl možnost vyjádřit svá očekávání směrem ke škole;

- byl motivován systémem uznání, odměn, pochval.

Ne každý manažer je obdařen talentem poskytnout svým spolupracovníkům upřímnou, objektivní a spravedlivou zpětnou vazbu na odváděný pracovní výkon. Zvláště je-li potřeba vytknout negativa či učinit některá nepopulární opatření. Pak se dopouštějí klasických chyb, aniž si to uvědomují. K nim patří např. přílišná shovívavost, přílišná přísnost, tendence hodnotit podle svých vlastních měřítek, haló efekt, osobní sympatie, antipatie a předsudky, formální přístup, nekonkrétnost, orientace na negativní stránky či špatná příprava.

4.2 Činnosti spojené s přípravou dětí na vstup do základní školy

4.2.1 Odklad školní docházky

Dětem s OMJ bývá odklad školní docházky doporučován často kvůli nedostatečné znalosti českého jazyka. Pokud je ale u dítěte zřejmá školní zralost, neměla by být znalost českého jazyka překážkou k nástupu do základní školy. Dítě by se pak mohlo v mateřské škole nudit a mohlo by být demotivované zapojovat se do činností. Proto je velmi vhodné dítě jazykově podporovat v průběhu celé docházky do MŠ.

Proto je vhodné, že mateřskou školu navštěvuje psycholog, který může zhodnotit dovednosti a zralost dítěte k nástupu do ZŠ. Když psycholog posoudí, že dítě ještě není zralé nebo připravené do první třídy, doporučí zákonnému zástupci odklad. Ať už se rodič rozhodne dát dítě navzdory tomu do první třídy, nebo nikoli, musí tak jako tak k zápisu do prvních tříd. K zápisu musí zákonný zástupce také jít i ten následující rok, protože při odkladu se dítě nestalo žákem dané školy (původní zápis neplatí).

Pokud rodič váhá, zda dát dítěti odklad, nebo nastoupit na základní školu, je vhodné rodičům vysvětlit význam odborného posudku psychologa a také výhodu procvičení českého jazyka o rok déle. Má to pozitivní vliv na jazykové dovednosti dítěte a také na sebevědomí dítěte v řeči. Také může být dítěti doporučeno navštěvovat přípravnou třídu. Cílem přípravné třídy je vývojově, psychicky a systematicky dítě připravit na vzdělávací program v první třídě základní školy.

V některých mateřských školách se osvědčilo, když dítě v posledním ročníku MŠ bylo i v odpoledních hodinách v českém prostředí. Může to být v rámci volnočasových aktivit přímo v MŠ nebo si rodiče mohou najít pro své dítě českou „babičku“ nebo chůvu. Jejich znalost českého jazyka se pak rychleji posouvá dopředu a děti nastupují do ZŠ s mnohem lepší znalostí ČJ.

4.2.2 Metoda Kikus

Jedná se o metodu, která podporuje češtinu jako druhý jazyk a první jazyků. Podporuje vícejazyčnost u dětí v předškolním a mladším školním věku.

KIKUS: Kinder in Kulturen und Sprachen (doslovně: Děti v kulturách a jazycích) vytvořená roku 1998 Dr. Edgardis Garlin. Metoda je určena především pro děti ve věku mezi 3 a 10 lety.

Existuje adaptace pro němčinu, angličtinu, španělštinu, turečtinu a nyní i pro češtinu.

(jako druhý a cizí jazyk); použití má i pro další jazyky (metoda je rozšířena i mimo Evropu)

KIKUS má didaktické materiály, ale nejsou nutně potřeba – metoda KIKUS je způsob přístupu k výuce jazyka.

Jedná se o systematickou, jazykovou výuku hrou v malých skupinách dělených podle věku, probírá se gramatika, slovní zásoba, interakční komunikační vzorce – jak používat jazyk a jednat. Cíleně vnáší první jazyky dětí/pedagogů do lekcí a podporuje kladný vztah dětí ke svému prvnímu jazyku, vzájemný dialog a respekt mezi různými jazyky a kulturami.

Principy:

- malá skupina (4-8 dětí) , 1-2 x v týdnu, 1-3 roky
- 30-90 minut (závisle na věku)
- kvalifikované vedení kurzu dle metody KIKUS
- raný začátek – od 3 let
- učit se/být pochválen/ uspět
- přenesení získaných jazykových kompetencí do všedního dne
- každé dítě přijde na řadu
- děti co nejdříve v roli mluvčího
- opravování s citem, nechat děti opakovat
- aktivní zapojení prvních jazyků dětí
- stabilní struktura lekce a práce s překvapením
- pečlivé plánování hodin KIKUS (slovní zásoba, gramatika, interakční komunikační vzorce)
- pravidelné pozorování jazykového rozvoje dítěte jako základ pro hodnocení vývoje jazykových znalostí a pokroku každého dítěte během/na konci kurzu

Struktura lekce v kurzu KIKUS:

- úvodní část (přivítání, úvodní písnička, kontrola domácích úkolů)
- opakování (jazykové činnosti opakující jazykovou náplň předešlé lekce)
- hlavní výuková část (2-3 jazyková cvičení, pohybové hry)
- závěr (domácí úkoly, rozloučení)

Pro lepší představu je takto výstavba lekce:

- Volný rozhovor
- Úvodní rituál
- Docházka
- Počítání (v různých jazycích)
- Píseň
- Prohlédnutí domácích úkolů
- Hádání razítka
- Prohlédnutí úkolů jednotlivých dětí a úkolů celé skupiny (potlesk!)
- Nové téma, popř. pokračování v jednom tématu (např. TĚLO, ZVÍŘATA, JÍDLO)
- Kouzelný pytel
- Jazykové cvičení (např. obrazové karty, obrázková kniha, puzzle, ...)
- Pohybová činnost (VŠECHNY HRY VŽDY spojeny s rozvojem jazyka)
- Rozdání nového úkolu (spolupráce s rodinou)
- Závěrečný rituál (např. verš, píseň)

S metodou u nás pracuje např. Barbora Loudová Stralczyńska - barbora.loudova@pedf.cuni.cz

Model výuky malé skupinky dětí s OMJ v kurzu češtiny podle metody KIKUS se už zkouší na několika mateřských školách. Ty ho hodnotí jako přínosný pro

rozvoj češtiny a celkový rozvoj zapojených dětí a dobře připraví děti na vstup do mateřské školy.

4.3 Využívání názorných a didaktických pomůcek

V rámci zkušeností s práci s dětmi s OMJ se ukazuje, že neefektivnější pomůcky při vzdělávání jsou ty, které si učitelky vytvořily samy. A to vzhledem k individuálním i jazykovým potřebám dětí, vhodné ke konkrétní aktivitě nebo charakteristice mateřské školy, a také je neúčinnější pomůckou pro rozvoj jazykových dovedností dítěte s OMJ v mateřské škole neustálá komunikace s dítětem, jeho začlenění do kolektivu, aj.

Komunikační kartičky

Primárně slouží pro děti poruchou autistického spektra, aby se snadněji dokázali zorientovat v čase a činnostech, ale jsou velmi vhodné i pro děti s jazykovou bariérou. Na kartičkách jsou uvedeny obrázky činností, aktivit a povinností, které se v mateřské škole plní.

Kartičky můžeme vytisknout ve více provedeních, můžeme je chronologicky seřadit a upevnit na zeď v MŠ na viditelné místo, aby dítě vidělo, jaké činnosti ještě dítě čekají. Další sérii kartiček můžeme rozstříhat a ukazovat dítěti vždy před činností, kterou budeme vykonávat. Dále můžeme kartičky použít jako didaktický materiál a u stolečku jednotlivé činnosti pojmenovávat a popisovat, a podobně. Dítě také může mít kartičky k dispozici, a v případě potřeby je použít tak, že konkrétní kartičku ukáže učitelce, a ta může dedukovat, co dítě chce sdělit. Komunikační karty napomáhají prolomení jazykových bariér, by se dítě cítilo bezpečně, vědělo, co ho čeká, a aby si prostřednictvím karty samo mohlo říct, co požaduje.

Komunikace maňáskem

Pokud se dítě cítí při komunikaci s učitelkou a dětmi nejistě, můžeme místo přímé komunikace použít maňásku nebo kašpárka, který „mluví za učitelku“. Děti hračkám důvěřují častěji, než cizím lidem, a můžeme očekávat, že se budou hračky chtít spíše svěřit nebo jí důvěřovat.

Graficky zpracovaný denní režim

Program dne můžeme graficky zpracovat na velký list papíru nebo nástěnku či tabuli pomocí piktogramů pro hru, cvičení, svačiny, pobyt venku, spaní, odchod domů. Každé ráno ho s dětmi ve třídě probereme, což přispěje k pocitu bezpečí těch, kteří nerozumí. Když je dítěti smutno v průběhu dne, ukážeme mu na obrázku, ve které fázi denního režimu se nacházíme, aby vědělo, co bude aktuálně následovat a kdy půjde domů. K vysvětlení denního režimu můžete mimo jiné využít i báseň o denním režimu.

K rozvoji řeči patří i nácvik správného dýchání.

Vhodné pomůcky:

- Peříčka, bambulky, papírové kuličky, lehké míčky, vlasy, chmýří
- Útržky papíru, brčka
- Větrník, flétna
- Různé frkačky, foukadla
- Barevný střapec z poháru
- Květiny, byliny, ovoce
- Barvy

Jako doplněk jsou různé vzdělávací hry na rozvoj řeči:

Alexander Mluvím správně

- vyslovování hlásek z řady ostrých i tupých sykavek + l, r, ř
- pomáhá k rozšiřování aktivního slovníku a rozvoji sluchového vnímání
- posunem figurek po herním plánu se hráči snaží co nejrychleji dostat na vyznačená pole uprostřed.
- Mohou si pomoci správným vyslovením slova, které se nachází na obrázku na postupně
- odkrývaných kartách.

Alexander Vyslov slova

- Procvičuje především sykavky, ale i ostatní hlásky
- Cvičí postřeh, myšlení i pozornost
- Má 2 varianty – pro menší a větší děti

Od vydavatelství Alexander dále např.:

- Zábavné hlásky
- Zábavné slabiky
- Pexeso pro uši
- Povím ti mamí 1, 2, XXL
- Tvary, barvy, paměť
- Co k čemu, táto?

Hry – Granna

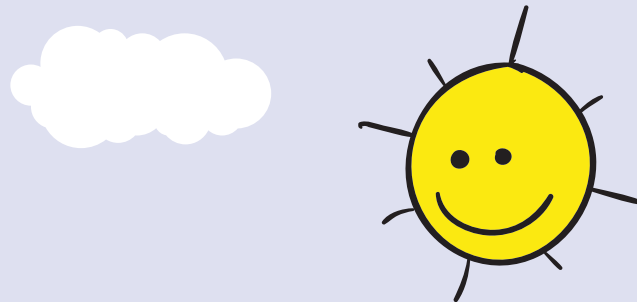
Můj první kvíz

- 90 hracích karet
- Rozvoj slovní zásoby, stavby vět i logického myšlení
- Vhodný i pro mladší děti
- Není cílený na tvorbu konkrétních hlásek, ale je zde dostatek obrázků na výběr

Hádanky dráčka fráčka a Nové hádanky...

- Kartičky mají z jedné strany hádanku a z druhé obrázek
- Kdo uhodne svou hádanku, vezme si žeton nebo kousek puzzle
- Rozvoj slovní zásoby, porozumění, citu pro jazyk, rýmy

Hra se zvuky bim bam

- Rozvoj fonemického sluchu
- Princip lota
- 4 různá prostředí, z nichž mohou zvuky pocházet

Další hry - Granna

- Malá, velká myška – kartičky na protiklady, trénuje kromě slovní zásoby i postřeh a paměť
- Memino – také na protiklady
- Puzlino, co se hodí – přiřazování logických dvojic
- Loto – různé druhy, např. dům
- Zajíc v pytli – poznávání předmětů (obrysů) po hmatu, přiřazování na „stínové“ kartičky

Hry - trialogo

- Jak to povím? – rozvoj větné stavby, slovní zásoby, hra s hlasem
- Sestav větu, postav věž – rozvoj větné stavby, slovní zásoby, ale i jemné motoriky a taktizování
- No jasně! Už to vím! – obdoba hry Aktivita dětí, podporuje pojmenování, rozpoznávání, znázorňování a popis předmětů

4.4 Další vhodné činnosti

Při utváření nabídky činností bychom měli myslet na to, zda je na daný den připravena nabídka aktivit, které primárně nevyžadují oboustrannou verbální komunikaci. Je vhodné zapojit během dne zpěv, tanec, pohybové aktivity, pohybové hry, výtvarné aktivity, a tak podobně. Při těchto aktivitách se může dítě s OMJ snadno zapojit, a navíc se lehce spojí některé předměty s českým ekvivalentem.

4.1.1 Rituály

Každodenní rituály v mateřské škole dodávají dětem pocit bezpečí, důvěry, jistoty, a tak podobně. Díky rituálům si také často zautomatizují povely, návyky, a hodnocení, které před, v průběhu nebo po činnosti, kdy je rituál prováděn.

Rituálem se rozumí obejmutí jako ranní přivítání s učitelkou, projevy neverbální komunikace po činnosti jako prvek hodnocení, a tak dále. Takové rituály často nevyžadují verbální komunikaci, pokud se jedná o provedení rituálu verbální komunikací (básnička před svačinou, písnička při chůzi ven, a tak dále), se jedná o verbalizovaný rituál, který probíhá opakovaně, a i děti s OMJ se jej naučí ve velmi krátkém časovém úseku.

Další přehled možných rituálů v MŠ:

Stejná paní učitelka

K pocitu bezpečí dítěte může přispět, pokud se mu zpočátku ve třídě nebudou příliš střídat paní učitelky. Je-li to tedy možné, je ideální hledat cesty v organizaci a personálním řešení (např. v prvních 14 dnech adaptace bude mít ranní službu vždy stejná učitelka, takže dítě nebude překvapené ze střídání osob při příchodu do MŠ). Stejně tak i při odpoledním odpočinku (spánku) je vhodné, aby alespoň na začátku děti ukládala a budila stejná paní učitelka.

Stejně místo u stolu

Každý se cítí bezpečně, když má své stabilní zázemí. Je vhodné utvořit nějaký stabilnější plán sezení u stolečku, aby každý znal své místo nebo židli. Není vhodné děti odlišné kultury nebo jazyka vyseparovat, nebo ho umístit mimo ostatní děti.

4.4.2 Metody usnadnění adaptace dítěte s OMJ na pobyt v MŠ

Pochvala, odměna

Dítě s OMJ potřebují důrazněji vidět pochvalu než ostatní děti, jelikož často nerozumí verbálním pochvalám. Děti s OMJ jsou děti, které jsou zvyklé na jiné kulturní tradice a návyky, a proto v mateřských školách chování ostatních dětí zpočátku pouze napodobují, než že by s ním byly ztotožněny. Pochvala může mít materiální, tak nemateriální charakter, nejčastěji se osvědčuje úsměv, pohlazení, při větších úspěších dítěte pak můžeme nabídnout třeba bonbon.

Metoda dobrovolnosti

Děti do činností nenutíme, ani je neodstrkujeme. V mateřských školách by mělo být vytvořeno široké spektrum nabízených aktivit, aby se mohly zapojit všechny děti podle jejich preferencí a zájmů. Pokud dítě neosloví žádná činnost, nebo chce jen pozorovat ostatní, necháme ho, aby byl pouze jako pozorovatel. Můžeme dítěti aktivity nabízet, ale nevnučovat.

Úkol, služba

Dítě můžeme vytvořit důležitým zejména tak, že ono samo se tak bude cítit. Všechny děti v mateřské škole by se měly cítit důležité a potřebné. Jejich důležitost však můžeme znásobit tak, že je pověříme důležitým úkolem nebo službou. Dítě s OMJ, které se nechce zapojit do činností, drží se stranou, a tak dále můžeme požádat, aby splnilo nějaký důležitý a nadstandardní úkol, jako například odnese předmět nebo vzkaz jiné paní učitelce, nebo nám pomůže s úklidem poličky, opravou knih, a tak podobně.

Využití mateřského jazyka dítěte

S dětmi v mateřské škole můžeme využít různých světových jazyků, nejčastěji se tak děje při zpěvu písniček anebo při pohybových hrách. Dítě s OMJ se bude cítit o trochu lépe, když se využije nějakého světového jazyka, kterému rozumí, a všechny děti v tomto jazyce zazpívají. Taková aktivita může napomoci tomu, aby se dítě s OMJ zapojilo a rozmluvilo. Ostatním dětem taková aktivita jistě přijde zábavná a netradiční,

a jistě i velmi poučná, jelikož malé dítě dokáže jiný jazyk absorbovat velmi rychle a snadno oproti dospělým.

Neverbální projevy

Zapojení neverbálních prvků do komunikace je vhodné, zároveň však má svá úskalí. Musíme mít na zřeteli kulturní odlišnosti, které do komunikace také vstupují. Gesta, pohyby hlavou a další pohyby těla. Při komunikaci s dětmi s OMJ je vhodné doplňovat některé pokyny vždy tím stejným gestem. Výrazná a opakující se gesta pomohou dítěti zorientovat se ve sděleních a porozumět. Učitel může doplňovat specifickými gesty různé instrukce typu: „Sedněte si, poslouchejte, buďte potichu.“

Je však také třeba si uvědomit, že některá gesta mají různé významy v kontextu různých kultur, tradic a náboženství. Dobrým příkladem takové rozdílnosti jsou pohyby hlavou na znamení souhlasu a nesouhlasu. U nás máme souhlasné přikývnutí a nesouhlasné zavrtění hlavou, v jiných kulturách to může být jinak. Je potřeba ověřovat, jak dítě naše gesta chápe. Všechny tyto příklady jen dokládají, že děti z jiných kultur se toho musí učit mnohem více než jen jazyk.

Přímý oční kontakt je v některých kulturách spíše projevem nadřazenosti či neucty. Například vietnamské děti i dospělí mohou sklápět zrak, když s námi mluví přímo.

Tělesný kontakt - opatrně bychom měli zacházet i s dotyky. U nás je běžné dítě pohladit nebo vzít do náručí, pro některé kultury však může být fyzický kontakt učitele s dítětem poněkud nevhodný, dotyk může být vnímán i jako negativní signál.

Výrazy tváře, mimika – například úsměv má ve Vietnamu více významů (vyjadřuje i smutek, zmatek, nervozitu). Vietnamské děti se tedy mohou smát právě ve chvílích, kdy nám nerozumí a jsou zmatené.

Postoj těla, vzdálenost a zaujímání prostorových pozic – příslušníci odlišných kultur zacházejí odlišně také s prostorem. V severoevropských zemích či v USA udržují lidé při konverzaci dost značný odstup.

Na jihu Evropy, v jižní Americe či na Blízkém východě stojí lidé ve stejných situacích mnohem blíže. Toho si můžeme všimnout především při komunikaci s rodiči. Některá další specifika související s komunikací lze najít v kulturních profilech jednotlivých zemí pod následujícím odkazem: <http://www.inkluzivniskola.cz/nove-prichozi/odkud-cizinci-prichazeji>.

4.5 Předcházení a řešení konfliktů

Pedagogický pracovník se dnes ocitá zcela v jiné pozici, než tomu bylo v minulosti, vše je spojeno s všeobecnými společenskými změnami a vnímáním svobody. To přináší také v praxi mateřské školy mnoho náročných situací. Dnes se pedagogové ocitají ve zcela jiné životní situaci. V mateřské škole, kde jsou děti různých národností, jsou nuceny učitelky řešit situace spojené s náročnými okolnostmi, spojenými s komunikací, s rodiči, členy pedagogického týmu a širokou veřejností. Profese pedagoga nese nutnost řešení a zvládnutí množství náročných, zátěžových a krizových situací, zvláště v oblasti komunikace.

Příklady krizových situací v oblasti komunikace v praxi mateřské školy:

- agresivní jednání rodiče
- neochota rodiče řešit krizovou situaci úzce spojenou s dítětem
- konflikty mezi členy pedagogického týmu
- konflikty mezi zaměstnanci organizace (provozní zaměstnanci; pedagogové)

Je dobré si definovat nejčastější krizové situace v oblasti komunikace v mateřské škole.

Komunikace s rodiči je velmi významnou složkou pedagogické práce a nejčastěji jde o krizovou situaci s rodičem. Rodiče potřebují mít přístup k informacím o provozu a organizaci MŠ, o obsahu a průběhu docházky jejich dítěte, o jeho pokrocích a úspěších či naopak obtížích. Vést jasnou a účelnou komunikaci však

nemusi být vždy snadné. Nedorozumění a nejasnosti v komunikaci vznikají i mezi lidmi z téhož prostředí, hovořícími stejným jazykem, natož pak mezi lidmi ze zemí navzájem vzdálených. Napomohou nalézat řešení „mimořádné“ události, nalézat řešení podle předem stanovených, základních pravidel, která jsou známa všem zaměstnancům školy, nalézat odpovědi, jak reagovat na vznik a průběh krizových situací, napomohou zmírnit dopad krizových situací.

Učitelky někdy bývají při komunikaci nejisté. V případech krizových situací, kdy se očekává situace, kdy může dojít ke konfliktu s rodičem, neměla by se řešit tato situace např. na chodbě... mezi dveřmi v šatně dětí... při odchodu z práce apod.

Na řešení situace je dobré se připravit, navrhnout rodiči několik termínů, kdy by bylo možno se do školy dostavit. Není povinnost reagovat okamžitě, rodiči okamžitě vyhovět, ihned podávat vysvětlení... Důležitý je postoj – otevřený, nabízející alternativy.

Jako příprava na úspěšný rozhovor s rodiči se podle Ulriky Lindner (Pozor, rodiče ve školce!) doporučuje:

- Uvědomte si, že jste vedoucí rozhovoru. Pocit, že máte odpovědnost za průběh rozhovoru, může značně přispět k vaší sebedůvěře.
- Před rozhovorem si vyhradte několik minut volného času, abyste se na rozhovor koncentrovala, zklidnila ať už pomocí relaxačních nebo dechových cviků, meditace nebo chvilkou u kávy, čaje atd.
- Připravte se dobře i obsahově. Shromážděte veškeré podklady a další materiály. Vyměňujte si je i s kolegyněmi. Formulujte své cíle a argumenty, nejlépe písemně.
- Předem se seznamte nejen s fakty, zvažte i svoje pocity vůči rodičům a dítěti, o které se jedná. Často půjde o pozitivní pocity. Pokud se však v místnosti vznášejí konflikty nebo obavy, vaše pocity mohou být i značně negativní. Právě pak je důležité, abyste si tyto emoce uvědomovala.

- Snažte se o pozitivní přístup k rozhovoru a partnerům. Pomůže, když si předem sepišete pozitivní vlastnosti rodičů a/nebo dítěte. Tím si je lépe vtisknete do podvědomí a později, „v zápalu boje“ na ně nezapomenete.

I když jsou plánované a dobře připravené rozhovory ve školce důležité, skutečný život většinou probíhá mezi dveřmi. Základy vztahů mezi školkou a rodiči se většinou budují při příchodu dětí do školky a při jejich vyzvedání. Rozhovory mezi dveřmi mívají zpravidla pozitivní, popř. organizační pozadí. Stížnosti, problémy a konflikty je lepší řešit při klidných, plánovaných rozhovorech, stejně jako pravidelné rozhovory o vývoji dítěte. Mezi dveřmi probíhá vzájemná výměna informací, která často zahrnuje i osobní prvky. Někdy se jedná o soukromou situaci rodiny nebo o vyprávění učitelky o dovolené. Při těchto rozhovorech vzniká důvěra, která v případě konfliktu umožňuje konstruktivní výměnu informací.

Aby se rozhovory mezi dveřmi mohly uskutečňovat:

- neměly by se v době příchodu a odchodu dětí plánovat žádné jiné schůzky nebo aktivity, aby zbyl čas na informační rozhovory;
- učitelky se podle možností nevtáží a neloučí pouze s dětmi, ale i s jejich rodiči;
- ke všem rodičům je nutné chovat se stejně otevřeně a uznale, aby se nevyskytovali osobní favoriti a nevznikaly partičky;
- čas od času učitelky samy osloví rodiče, kteří nevyhledávají kontakt.

Další opatření:

- Poskytnout rodičům tištěný materiál se vstupními informacemi o předškolním vzdělávání a specifikách Vaší MŠ ve zjednodušené podobě nebo v jazyce, kterému rozumí.
- Spolupráce s tlumočníky.
- Stanovit pravidla komunikace.
- Preference písemné komunikace. Písaná informace je vždy praktičtější, jasnější a závaznější.
- Naučit se pár frází v mateřském jazyce rodiny.
- Předvídat, předcházet nedorozuměním či komplikacím. Budou rodiče například rozumět pokynu?

- Ujistit rodiče, že budeme respektovat jejich náboženská a kulturní specifika.
- Informovat rodiče o podpoře, kterou věnujete jejich dítěti v oblasti jazykového rozvoje, probrat s nimi individuální vzdělávací plán.
- Podporovat kontakt s ostatními rodiči dětí z MŠ
- Modifikovat texty. Psát správně, ale maximálně zjednodušeně a stručně.

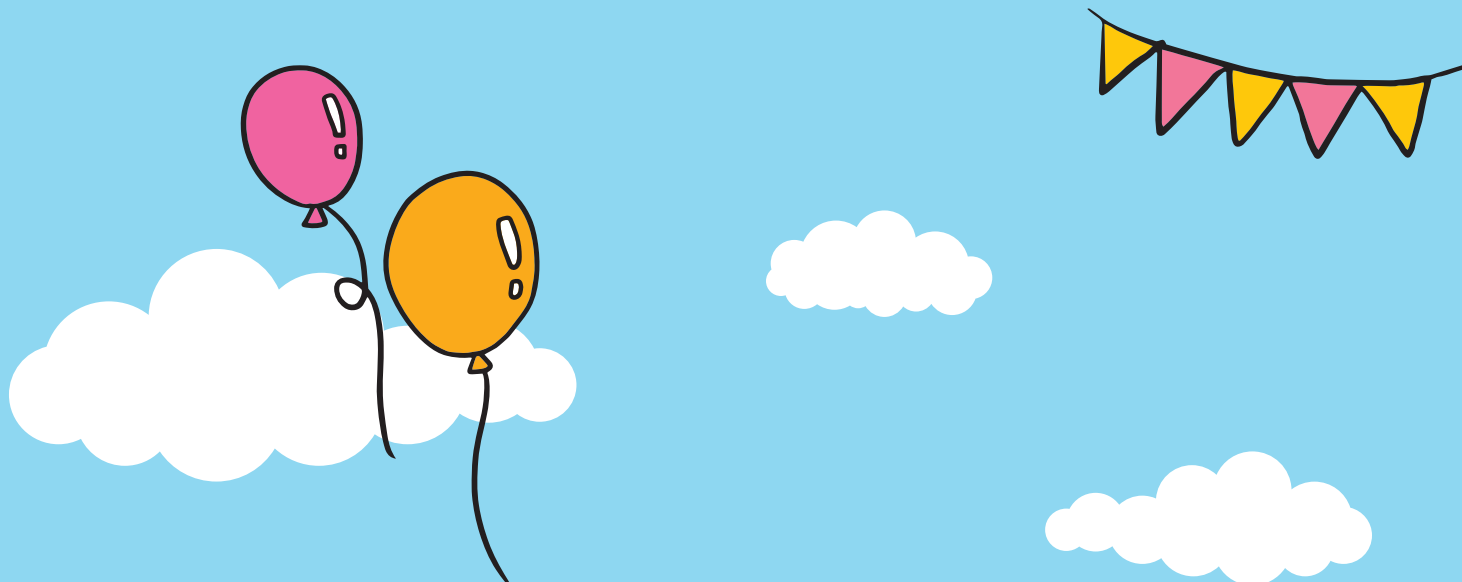
Na další krizové situace by bylo dobré vytvořit společné scénáře. Pomáhá k pozitivní atmosféře v týmu.

Na zvládnutí krizových situací existuje na trhu řada tréninků, je možné je využít v rámci individuálního rozvoje pedagogů. Tréninky často obsahují nácvik modelových situací, které připraví na zvládnutí náročných situací.

4.6 Spolupráce s neziskovými organizacemi

META, o.p.s. nabízí tyto aktivity:

- **Individuální jazyková podpora**
Výhodou individuální práce je možnost přizpůsobit činnosti jazykové i věkové úrovni dítěte, jeho potřebám, zájmům, povaze i aktuální náladě. Při individuální práci můžete například dítě připravit na následující činnosti. Je dobré pracovat systematicky a plánovat
- **Podpůrná opatření a financování kurzů češtiny**
Díky novele školského zákona z roku 2016 může MŠ na základě podpůrných opatření doporučených ŠPZ zažádat o finance na výuku češtiny jako druhého jazyka (ČDJ). Jazykový kurz češtiny pro skupinu dětí s OMJ může vést někdo z učitelů MŠ nebo externista
- **Metoda KIKUS pro výuku češtiny**
– popsáno výše
- **Řízené činnosti ve třídě**
Jazykově podporovat děti s OMJ lze i v řízené činnosti, stačí je při plánování činností zohlednit. Je dobré využívat názornost, přizpůsobit jazykový projev a řízenou činnost upravit tak, aby se do ní mohly děti s OMJ také zapojit a něco nového se přiučit.
- **Semináře pro pedagogy MŠ**
- **Stručný vhled do jazykové podpory dětí s OMJ**

5. ZÁVĚR

Doporučení ve čtvrté kapitole vychází z mapování současné situace v mateřské škole. Bylo použito SWOT analýzy.

Školka má kvalitně zpracovanou metodiku pro práci s dětmi s OMJ. Pořádá řadu výchovně vzdělávacích akcí pro děti. Zároveň zapojuje rodiče do dění – těmito setkáními umožňuje začlenění do komunity česky mluvících rodičů. Pro děti s OMJ probíhají podpůrné aktivity – adaptační proces, spolupráce s logopedem, psychologem, zpracování semestrálních reportů.

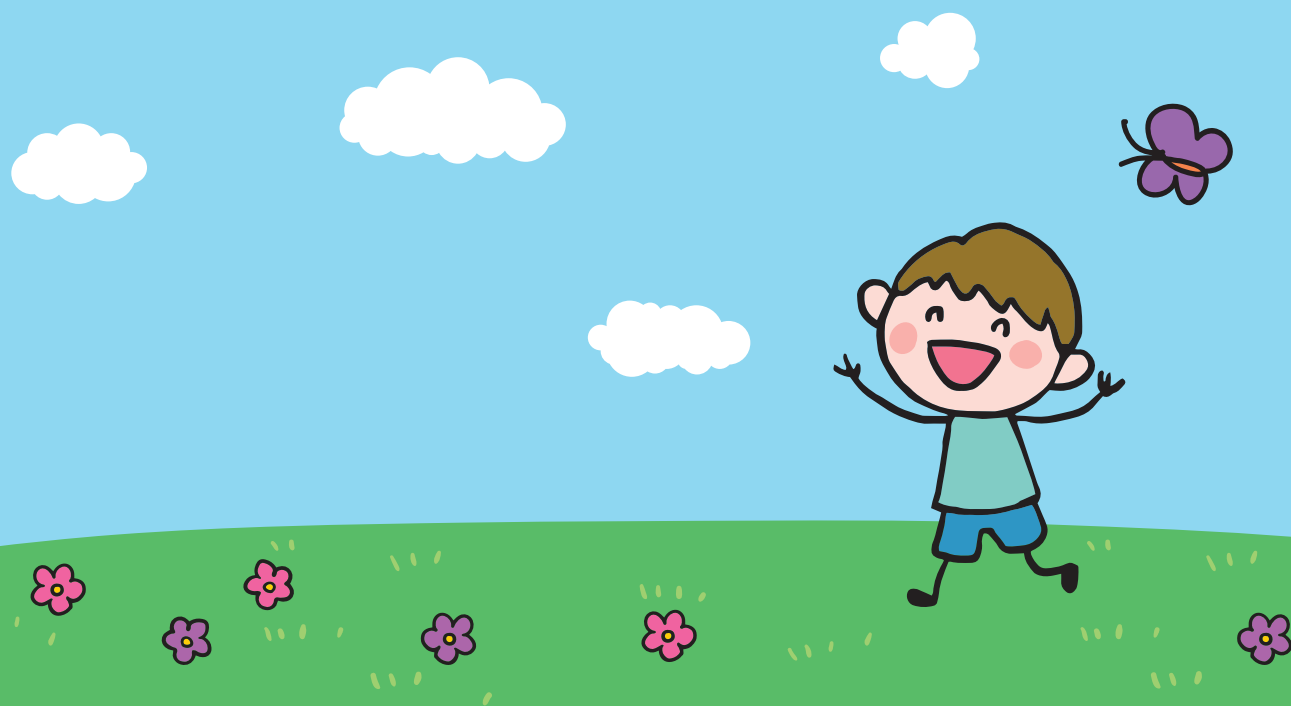
Materiální podmínky mateřské školy jsou na velmi dobré úrovni.

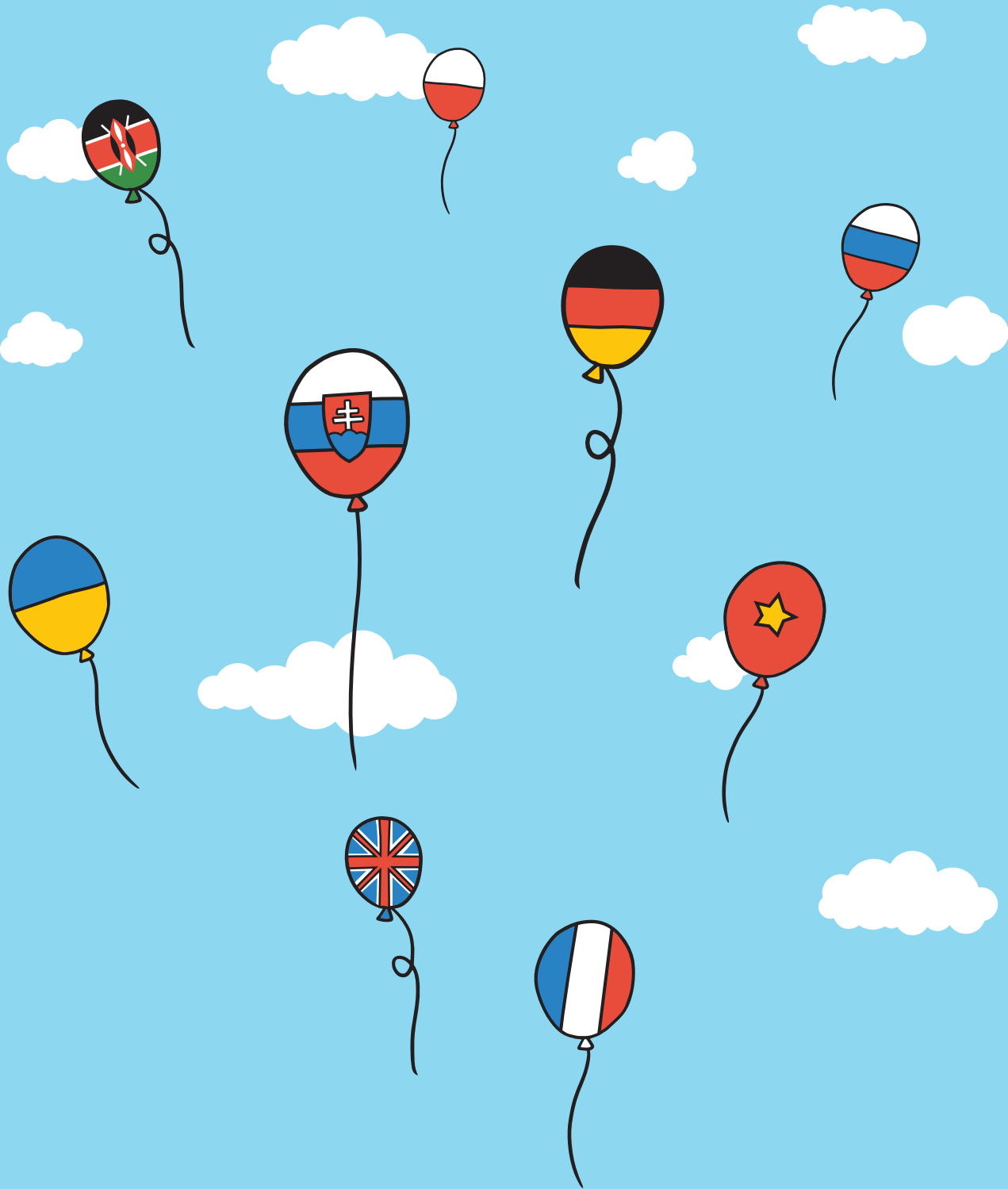
Jako příležitosti k další práci je v poslední kapitole zpracováno další vzdělávání pedagogického personálu a didaktické pomůcky.

Jako slabá stránka se jeví systém přijímání asistentů pedagoga. Jako hrozby jsou považovány vlivy zvenčí a v současné chvíli to jsou omezení a nároky spojené s epidemiologickou situací s onemocněním Covid 19.

Třetí kapitola se věnuje rozvíjeným oblastem v předškolním věku.

Ve čtvrté kapitole jsou návrhy konkrétních aktivit. Ty se týkají dalšího vzdělávání pedagogů, činností spojených s přípravou dětí na vstup do základní školy, návrhem dalších činností, didaktických pomůcek, způsobů předcházení konfliktů a spolupráce s neziskovými organizacemi.

PRA
PRA
PRA
PRA

HA
GUE
GA
G

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

www.MaxikovaSkolka.cz